CZU: 373.5.015.3:159.947.5 **https://doi.org/10.59295/sum9(169)2024_03**

EGALITATEA DE ȘANSE, IMPLICAȚIILE ÎN DEZVOLTAREA SENTIMENTULUI AUTOEFICACITĂȚII ȘI IMPLICIT A MOTIVAȚIEI ÎNVĂȚĂRII

Mirela PANDELICA,
Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul studiu analizează nevoia de adaptare a cadrului didactic în contextul scăderii motivației pentru studiu, constatându-se apariția unor modificări și la nivelul trendurilor educaționale care își pun tot mai mult amprenta asupra stabilirii obiectivelor pe termen lung în general, dar mai ales asupra manifestărilor comportamentale în rândul elevilor. Studiul reliefează faptul că la nivelul Uniunii Europene se pune problema diversității și mai ales a oferirii de șanse egale în ceea ce privește învățarea. Așa cum la nivel cultural însăși limba a suferit modificări, tot așa și valorile, obiceiurile, stilurile de învățare au căpătat elasticitate și modificare de sens, programele psihoeducaționale reprezentând un punct de pornire pentru oferirea de suport maximal pentru dezvoltare.

Învățarea a căpătat alte valrențe pentru elev, datorită abundenței de informație facilitată de tehnologie, precum și a contactului intrapersonal care a pierdut tot mai mult teren în ultima perioadă, iar programele care încurajează autocunoașterea și dezvoltarea anumitor abilități care și-au pierdut din valoare-comunicarea față în față, creativitatea, empatia, autonomia personală, reprezentând un suport maximal pentru dezvoltare și mai ales pentru creionarea unui nivel de aspirație raportat la propriile nevoi, precum și a imperioasei nevoi general-umane, învățarea.

Cuvinte-cheie: *egalitate de şanse, autoeficienţă, motivaţie pentru studiu, managementul clasei, nevoi.*

EQUAL OPPORTUNITY, IMPLICATIONS IN DEVELOPING FEELING OF SELF-EFFICACY AND IMPLIED LEARNING MOTIVATION

The present study analyzes the need to adapt the teaching staff in the context of the decrease in motivation to study, noting the appearance of some changes also at the level of educational trends, which increasingly leave their mark on the establishment of long-term objectives in general, but especially on behavioral manifestations among students. The study highlights the fact that at the level of the European Union, there is the issue of diversity and especially of providing equal opportunities in terms of learning. Just as the language itself has undergone changes at the cultural level, so have the values, habits, learning styles acquired elasticity and change of meaning, psychoeducational programs representing a starting point for providing maximum support for development.

The concept of learning has acquired nowadays other values for the student, especially thanks to the abundance of information facilitated by technology, as well as intrapersonal contact that has lost more and more ground recently, and also because there are a lot of programs that encourage self-knowledge and the development of certain skills that have lost their value - face to face communication, creativity, empathy, personal autonomy, all this representing maximum support for development and especially for creating a level of aspiration related to one's own needs, as well as for the most important human need generally aacknowledged- the need for learning.

Keywords: *equal opportunity, self-efficacy, motivation for study, classroom management, needs.*

Introducere

La nivelul sistemului educațional românesc apar tot mai des situații inedite în ceea ce privește sistemul atitudinal și valoric atât la nivelul educatorului, cât și al educabilului, deoarece clasa de elevi nu este omogenă, existând atât situații ce presupun o atenție deosebită cum este cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale, cât și discrepanțe ce vizează abilitățile cognitive ale elevilor din clasă, sau probleme emoționale care își pun amprenta asupra autoeficienței personale.

Perioada școlarității reprezintă construcția sintetică a persoanei, practic un cumul de cunoștințe, de abilități menite să permită atingerea obiectivelor propuse și creșterea nivelului de aspirație pentru a deveni cea mai bună varianta a ta. În context european problema integrarii reprezintă o prioritate, deoarece catego-

riile vulnerabile sunt tot mai prezente în mediul școlar, iar eficientizarea fiecărui elev este scopul prioritar al cadrului didactic, practic managementul clasei de elevi reprezentând o prioritate pentru acesta.

Noutatea temei este dată de evidențierea nevoii oferirii egalității de șanse tuturor elevilor, conștientizarea nevoilor și dorințelor acestora prin evidențierea unui set de atitudini pe care profesorul trebuie să le manifeste la nivelul clasei de elevi. Situațiile speciale, barierele care apar pe parcursul perioadei școlarității pot limita manifestarea liberă a elevului, limitând astfel și manifestarea unor nevoi general-umane, cu predilecție nevoia de învățare, care există în fiecare dintre noi, reprezentând inamicul incertitudinii.

Colectarea de date a inclus metode, precum: utilizarea bazei de date a motoarelor de căutare online pentru identificarea unor lucrări cunoscute în ceea ce privește echitatea și modul în care diferențele dintre elevi își pun amprenta asupra învățării, am participat la un curs prin intermediul căruia m-am familiarizat cu problemele cu care se confruntă sistemele de învățământ din țările Uniunii Europene privind egalitatea de șanse, precum și eventuale soluții la aceste probleme, identificarea unor documente relevante ca urmare a căutărilor bazate pe publicații incluse în baza de date academică, analizarea referințelor citate în anumite publicații întâlnite în procesul de cercetare, precum și consultarea unor reviste de specialitate.

Abordări conceptuale

Dacă ne raportăm la teoriile învățării în general și la creșterea autodeterminării (Deci și Rayan) și practic a motivației învățării constatăm nevoia imperioasă de creștere a autoeficienței personale, care la nivelul elevului se concretizează în dezvoltarea competențelor prin intermediul învățării.

Teoria autoeficacității (Bandura) ne atrage atenția asupra nevoii elevului de a se simți capabil și competent în raport cu sarcinile școlare, însă această atitudine nu este posibilă atâta timp cât toți elevii dispun de șanse egale la educație, este valorizat și egal din perspectiva capacităților și potențialului de atingere a obiectivelor ca toți ceilalți membri.

Conform lui Bandura, autoeficacitatea este credința persoanei că are puterea de a produce rezultate dorite. Se distinge de alte constructe motivaționale (precum stima de sine) prin specificitate: percepția eficacității se referă la o anumită sarcină într-o anumită situație. Spre deosebire de atribuiri, efectuate post-factum, autoeficacitatea percepută se manifestă înainte de abordarea sarcinii de învățare.

Autoeficacitatea este influențată de calitățile personale, care de multe ori nu sunt cunoscute de către persoană și nu pot fi antrenate. Dacă ajung la concluzia că vor face progrese, vor controla pozitiv sarcina sau situația de învățare, iar autoeficacitatea va crește. Cercetările au dovedit că, atâta timp cât elevii cred că își pot îmbunătăți performanțele prin ajustarea strategiilor de învățare, sentimentul eficacității proprii nu se va diminua.

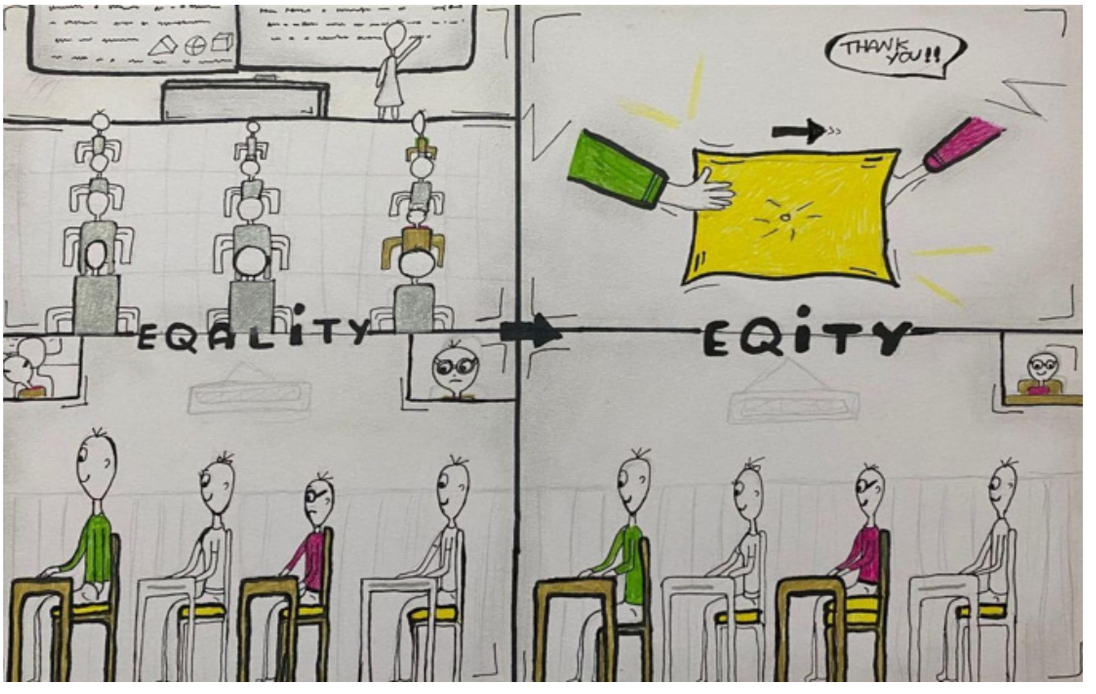
Autoeficacitatea se referă la trei elemente (credințe):

- percepția nivelului de abilitate în raport cu sarcina;
- expectativele de reușită;
- importanța sau valoarea atribuită sarcinii sau situației.

Cele trei componente pot fi toate pozitive, toate negative sau situate la antipozi. Elevul cu o percepție defavorabilă despre abilitățile sale și cu expectanțe scăzute, are de înfruntat riscul „neputinței învățate” (tendința de a face, indiferent de condiții, atribuiri negative). Când autoeficacitatea este scăzută, dar așteptările elevului sunt mari în privința rezultatelor, riscul constă în apariția decepţiei și demotivării. Există și situații când autoeficacitatea de nivel mai înalt, dar expectanţele de rezultat sunt mai reduse: un elev care muncește din greu, dar care obține note modeste se va simți frustrat, ca urmare a intervenției unor factori externi, cum ar fi practicile de notare ale profesorului [3, p. 16-17]. Este de remarcat importanța autocunoașterii care poate reprezenta un obstacol în ceea ce privește placerea naturală de a studia, atâta timp cât este deficitară.

În acest context este necesar sa facem diferența între egalitate și egalitate de șanse (equity) în ceea ce privește activitatea didactică, în sensul că egalitatea se referă la faptul că putem să oferim un suport egal tuturor elevilor, sau să oferim șanse egale tuturor elevilor, dar suportul trebuie să difere astfel încât fiecare elev să se afle la același nivel în ceea ce privește accesul la obținerea succesului într-o activitate.

Figura 1. Egalitate versus egalitate de şanse.

Demersul metodologic

Egalitatea de şanse şi impactul asupra învăţării

Un articol apărut in Finlanda în anul 2021 pe studenţii absolvenţi de masterat în domeniul economic ne atrage atenţia asupra faptului că este necesară studierea fenomenului de echitate socială deoarece autorii demonstrează ca mediul social al studenţilor influenţează succesul in alegerea carierei. Studenţii ai căror părinţi au studii superioare au mai mare succes în alegerea unui loc pe piaţa muncii decât studenţii ai căror părinţi au studii medii. De asemenea, pe lângă informaţiile de care angajatorul poate beneficia am putea să extrapolăm aceste informaţii şi la nivelul sistemului de învăţământ şi să înlocuim tratarea elevilor de la egalitate la echitate în sensul că este necesară abordarea diferenţiată a elevului, nu doar în ceea ce priveşte competenţele cognitive, ci şi pe dimensiuni ce ţin de factorul social sau emoţional [8].

De cele mai multe ori tehnologiile didactice au o manifestare uniformă, deşi diferenţele individuale la nivelul claselor de elevi devine tot mai pregnantă, elevii confruntându-se cu tot mai multe situaţii problematice în faţa cărora profesorul nu găseşte întotdeauna soluţii eficiente. Metodele de predare, deşi sunt permanent îmbunătăţite, nu găsesc rezolvarea motivaţiei scăzute pentru studiu şi astfel considerăm imperios necesară intervenţia la nivelul conştiinţei elevului, astfel încât să trezim nevoia imperioasă de cunoaştere, prin autocunoaştere.

Cadrul formal nu satisface întotdeauna această necesitate, acest context fiind alocat atingerii obiectivelor ce vizează anumite competenţe, care uneori se rezumă doar la latura teoretică, fără să se ia în calcul disponibilitatea elevului pentru acest fapt, existând situaţii în care elevul nu este apt pentru a participa activ.

În cadrul unui curs de mobilitate Erasmus, Managing a Diverse Classroom: Facing Upcoming Challenges, se atrage atenţia asupra nevoii imperioase de echitate, în sensul că, la nivelul şcolii româneşti se remarcă prezenţa egalităţii în ceea ce priveşte metodele şi tehnicile aplicate la nivelul clasei, însă nevoia reală este cea a echităţii, datorită diferenţelor tot mai evidente care se remarcă în rândul elevilor dintr-un grup, respectiv clasă. Sunt discutabile motivele care au generat aceste situaţii (pandemia Covid 19, integrarea copiilor cu CES, diferenţe între elevi în ceea ce priveşte contextul social şi economic, emoţional şi cognitiv), însă este cert faptul că este imperios necesară informarea educatorilor în privinţa fenomenului numit echitate şi implicaţiile sale asupra obţinerii de performanţă cu toţi elevii [1].

Pentru înţelegerea deplină a termenului trebuie să pornim de la ideea de „diversitate”, literatura de specialitate vorbind despre o variaţie mare a înţelegerii termenului de către specialişti. De exemplu, diversita-

tea poate fi definită ca ,,diferențele dintre anumiți indivizi în ceea ce privește anumite însușiri care ar putea conduce la ideea că o altă persoană este diferită de sine" [9, p.1008].

În ultimul timp, diverși specialiști au atras atenția asupra faptului că diferite abordări ale diversității explică cum anumite însușiri personale pot fi luate drept exemplu pentru ideea de diversitate.

Din păcate, școala românească nu are un sistem educaţional foarte bine organizat în acest sens și de aceea este necesară studierea acestei probleme și căutarea de metode care să permită nu doar integrarea copiilor cu nevoi speciale, ci și oferirea de șanse egale pentru învățare, în sensul că, nu este suficient doar că elevul s-a integrat la nivelul mediului școlar, ci este necesar ca elevul să beneficieze de accesare egală a resurselor care conduc la atingerea propriilor obiective, fapt care poate fi concretizat prin dezvoltarea de programe psihoeducaționale menite să permită elevului autocunoașterea și implicit creșterea nivelului eficienței personale.

Este cunoscut faptul că nivelul de aspirație reprezintă un stimul motivațional deosebit de puternic pentru dezvoltare, or, elevul care provine dintr-un mediu social benefic are șanse mai mari sa-și creioneze un nivel de aspirație mai ridicat și un ideal de viață în acord cu propriile nevoi, în timp ce în cazul elevilor care provin din medii sociale defavorizate este mult mai greu acest fapt, chiar dacă, de cele mai multe ori capacitatea intelectuală permite acest fapt [2, p. 69-70].

Atitudinea profesorului privind managementul clasei de elevi

Rezultatele unui studiu întreprins în anul 2020 arată că dezvoltarea profesională și specializarea profesorilor reduc relația dintre statutul socio-economic și rezultatele științifice prin calitatea instruirii în Suedia, în timp ce nu au existat constatări semnificative pentru Norvegia. Acest studiu contribuie la domeniile echității și eficacității profesorilor, demonstrând că profesorii pot face diferența în reducerea inechității prin competența și instruirea lor [6] , de aceea este important să reflectăm asupra importanței cunoașterii unor atitudini care trebuie manifestate în context școlar.

În acest context, vom reliefa câteva aspecte legate de atitudinea profesorului, manegerul clasei de elevi, care din punctul nostru de vedere poate contribui, sau mai bine spus poate încuraja elevul să-și stabilească obiective, să-i ofere șansa să-și creioneze propriul vis de perspectivă fără a implica anumite credințe limitative. Considerăm a fi eficient ca profesorul să găsească soluții pentru asigurarea echității și introiectarea unui management eficient la nivelul clasei de elevi. Nu ne vom axa pe metode, tehnici și strategii didactice, deoarece acestea sunt evidențiate permanent în cadrul studiilor științifice (învățare colaborativă, tehnica puzzle, învâtarea bazată pe proiecte etc.), ci vom aborda atitudinea cadrului didactic în raport cu elevii care prezintă dificultăți în ceea ce privește învățarea. Nu ne referim doar la anumiți elevi, ci la faptul că orice elev poate să experimenteze la un moment dat o anumită situație care să-i limiteze participarea activă la învățare.

John Hattie evidențiază imperioasa necesitate a creării unei admosfere de încredere, însă acest fapt nu poate fi posibil atâta timp cât nu sunt permise greșelile, atâta timp cât nu oferi un anumit spațiu în cadrul căruia să i se ofere elevului o reconceptualizare a greșelilor, astfel încât să integreze o nouă abordare, renunțând astfel la concepția veche, respectiv greșala. De asemenea, permițând greșala, poate elimina un alt fenomen prezent la nivelul claselor de elevi și anume - reacțiilor colegilor atunci când unul dintre ei greșește. Atâta timp cât profesorul reușește să interpreteze ,,greșelile" ca și punți spre cunoaștere, autorul consideră că activismul elevilor în ceea ce privește învățarea poate crește.

O altă trăsătură o reprezintă flexibilitatea atât în ceea ce privește parcurgerea obiectivelor parcurse în cadrul lecției (pot exista situații în care nu reușește să pună în practică ceea ce și-a propus datorită unui feed-back din partea elevului, care-i impune acest fapt), cât și a credințelor ce țin de abilitățile cognitive ale elevilor, cu predilecție intelegența. Deși există dovezi că inteligența este o trăsătură fixă, autorul consideră că profesorul trebuie să abordeze această trăsătură-inteligența, ca aflându-se în schimbare și astfel să-și dezvolte credința că orice copil poate reuși [5].

Carl Rogers pune în centru Eul, considerându-l ca fiind o structură conștientă și socială în demersul său privind evoluția și este influențat de factori exterior, în acest context oferirea de suport elevilor cu nevoi speciale reprezentând obiectivul prioritar pentru cadrul didactic. El susține că deși au existat sau există anumite credințe limitative care își pun amprenta asupra dezvoltării, sau orice alte limitări, prin acțiuni

compensatorii, Eul poate deveni liber și deschis permanent, iar această libertate și deschidere o consideră ca fiind o forță care acționează într-o manieră asumată și responsabilă, deoarece o persoană aflată în acord cu interiorul este considerată o persoană sănătoasă. Considerăm că aceasta reprezintă un motto pentru cadrul didactic care trebuie să ofere suport și să asigure eqitate la nivelul clasei de elevi.

În concepția lui Roger, ființa umană deține capacități în ceea ce privește rezolvarea problemelor în vederea satisfacerii și eficacității necesare unei funcționari adecvate, deoarece ea este capabilă să se înțeleagă pe ea însăși și să exerseze această capacitate. El susține că această potențialitate este inerentă oricărei persoane atâta timp cât există relaționare pozitivă care să favorizeze conversația, să nu amenințe sau să sfideze, să provoace Eul [Rogers, *apud* 7, p. 58].

De asemenea, considerăm că flexibiliatea trebuie să intervină și în cazul conflictelor. Thomas Gordon în lucrarea „Profesorul eficient” ne atrage atenția asupra așteptărilor nerealiste ale școlii, evitarea conflictelor. Eterogenitatea care se manifestă la nivelul școlii și implicit a clasei de elevi face imposibil acest fapt, de aceea accentul se mută de la evitare la gestionare, atitudinea profesorului față de situațiile conflictuale fiind o modalitate de descoperire a nevoilor elevului și astfel putând să ofere posibilitatea dezvoltării individuale, în raport cu potențialul maximal. Nu constituie un deziderat faptul că un elev este cuminte doar pentru că îi este teamă de consecințe, că va fi pedepsit, rolul profesorului fiind acela de a descoperi dorințele refulate și a le rezolva [4].

Pasiunea reprezintă o altă trăsătură care își pune amprenta asupra echității și climatului deoarece transparența trebuie asigurată. Transparența se referă la autenticitate.

Considerăm că, școala trebuie să elaboreze programe care să permită susținerea elevilor care provin din medii sociale dezavantajate, a copiilor cu nevoi sociale, prin oferirea de metode de bune practici și programe psihoeducaționale care să permită dezvoltarea inteligenței emoționale în rândul elevilor și alte componente psihologice care să sprijine dezvoltarea personală, însă considerăm indispensabilă creionarea unor atitudini care să permită managerierea claselor eterogene, în cadrul cărora există elevi care prezintă dificultăți privind învățarea.

Concluzii și recomandări

În concluzie, școala trebuie să elaboreze programe care să permită susținerea elevilor care provin din medii sociale dezavantajate, a copiilor cu nevoi sociale, prin oferirea de metode de bune practici și programe psihoeducaționale care să permită dezvoltarea inteligenței emoționale în rândul elevilor și alte componente psihologice care să sprijine dezvoltarea personală și implicit atingerea obiectivelor, însă se atrage atenția asupra necesității de formare a cadrelor didactice, nu doar în ceea ce privește metodele, tehnicile și strategiile de predare care susțin procesul învățării, ci mai ales pe palier atitudinal, prin înțelegerea și altor factori care ar putea rezolva problema echității la nivelul clasei, dar și al factorilor care ar putea limita egalitatea de șanse.

Concepția lui Rogers întărește ideea potrivit căreia toți elevii au drepturi egale, iar capacitatea fiecărui elev depinde în mare măsură de suportul oferit în vederea oferirii egalității de șanse în ceea ce privește învățarea, activitatea de bază a evoluției și dezvoltării personale. Astfel dorim să reliefăm importanța descoperirii din punct de vedere al potențialității fiecărui elev și să conștientizăm rolul important al atitudinii prifesorului față de egalitatea de șanse oferită elevilor.

Referințe:

1. BARBIERI, I. *Managing a Diverse Classroom: Facing Upcoming Challenges*. https://www.teacheracademy.eu/courses/classroom-management/, accesat la 20 mai, ora 17.20
2. COSMOVICI, A., *Psihologie generală*. Iași: Polirom, 2005, p. 214. ISBN 973-9248-27-6.
3. CUCIUREANU, M. (coord.). *Motivația elevilor și învățarea*. Institutul de Științe ale Educației. Laboratorul Teoria Educației, „Motivația elevilor și învățarea”, 2015, p. 16-17.
4. GORDON, T., BURCH, N., *Profesorul eficient, Programul Gordon pentru îmbunătățirea relației cu elevii.* București: Editura Trei, 2011. ISBN 978-973707-566-6.
5. HATTIE, J., *Învățarea vizibilă, Ghid pentru profesori*. București: Editura Trei, 2014, p. 62-64. ISBN 978-606-719-0588-8.

6. NILSEN,T., SCHERER, R., GUFTAFSSON, J., TEIG, N., *Teacher's Role in Enhancing Equity-A Multilevel Structural Equation Modeling with Mediated Moderation*, January 2020. DOI: 10.1007/978-3-030-61648-9_7, License, CC BY 4.0. In book: *Equity, Equality and Diversity in the Nordic Model ofEducation* (pp.173196). Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/348669893_Teachers%27_Role_in_Enhancing_EquityA_Multilevel_Structural_Equation_Modelling_with_Mediated_Moderation
7. PANDELICĂ, M. *Autodeterminarea – factor reglator al motivației învățării la elevi.* În: *Revista Studia Universitatis Moldaviae, Seria ,,Științe ale educației",* 2022, nr. 9(159), p. 56-60. ISSN 1857-2103. ISSN online 2345-1025.
8. ISOPAHKALA-BOURET, Ulpukka, NORI, Hanna, Department of Education, University of Turku, Turku, Finland, *,,On a Level Playing Field? The Effect of Parents' Education on Master's Degree Graduates' Labour Market Success in Finland", Advances in Applied Sociology,* 2021, 11, p. 626-643. ISSN Online 2165-4336. ISSN Print 2165-4328. Disponibil: https://www.scirp.org/journal/aasoci
9. VAN KNIPPENBERG, D., DE DREU, Carsten K. W. and HOMAN, Astrid C. University of Amsterdam, *Work Group Diversity and Group Performance: An Integrative Model and Research, Agenda Journal of Applied Psychology* Copyright 2004 by the *American Psychological Association* 2004, vol. 89, no. 6, p. 1008 –1022.

Date despre autor:
Mirela PANDELICA, doctorand, Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.
E-mail: mirela.pandelica17@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-9122-0188

Prezentat la 12.06.2023